

Pracovný list ku kapitole:  
**Obmedzenia v živote majoritného obyvateľstva**

**Dokument č. 1:**

V Y H L Á Š K A  
ministerstva hospodárstva zo dňa 25. mája 1941.

o obmedzeniach pripravovania a podávania niektorých jedál  
a o zákaze podávania bravčového mäsa v niektoré dni.

podľa §-100 zákona č. 131/1936 Sb. z. a n. a podľa § I,  
ods. 2, nariadenia s mocou zákona č. 287/1939 Sl. z.  
nariaďujem:

§ 1.

/1/ Zakazujem v živnostiach hostinských a výčapníckych, ako aj v podnikoch a zamestnaniach vylúčených z predpisov živnostenského zákona, v ktorých sa podávajú jedlá, a taktiež v domácnostiach za úplatu pripravovať a podávať tieto jedlá: rezeň na každý spôsob pripravený, mleté /sekané/ vyprážané mäso, vyprážaná hydina, cigáňska pečeňa, vyprážané ryby, vyprážaná zelenina všetkého druhu, vyprážaný chlieb /hrianky/, vyprážané dolky, pampúšky /šišky/, triesky /fanky/, vyprážané zemiaky na každý spôsob a palacinky.

/2/ Ustanovenia ods. 1 sa nevzťahujú na prípravu a podávanie jedál na lekársky predpis, v ktorom je uvedený nález choroby.

§ 2.

/1/ V živnostiach hostinských a výčapníckych môžu sa denne pripravovať a podávať ako menu najviac tri druhy mäsitých jedál. Z týchto jedlo musí byť z bieleho mäsa. Á la carte možno pripravovať a podávať ešte tri ďalšie mäsité jedlá.

/2/ Ustanovenia ods.1 sa nevzťahujú na hydinu a ryby.

§ 3

/1/ V živnostiach hostinských a výčapníckych zakazujem v stredu a v piatok podávať bravčové mäso na akýkoľvek spôsob pripravené.

/2/ Ustanovenia ods.1 sa nevzťahujú na mäsiarske a udenárske výrobky a na vnútornosti bravčového dobytká.

Táto vyhláška nadobúda platnosti dňom vyhlásenia.

**Dokument č. 2:**

M i n i s t e r s t v o   v n ú t r a .

Číslo 131740/IIa-1940.

Predmet: Nariadenie o rádioprijímačoch  
v živnostiach hostinských a výčapníckych.

Vyhláška

ministra vnútra zo dňa 8. augusta 1940, ktorou sa nariaďuje majiteľom hostinských a výčapníckych živností zadovážiť si rádioprijímače.

Ministerstvo vnútra ... prikazuje všetkým majiteľom hostinských a výčapníckych živností ... zadovážiť si, udržiavať v použiteľnom stave radiový prijímač a tento prevodzovať tak, aby každý hosť v čase prevodzovania živností každý hosť mohol rozhlas počúvať.

Rádio môže byť zapojené mimo staníc slovenských na radio stanice stojace pod vrchnostenským dozorom Veľko-Nemeckej Ríše.

...

Majitelia hostinských a výčapníckych živností, pokiaľ nemajú doteraz radiový prijímač, sú povinný príkaz v ods. 1 splniť v dobe 30 dní, počítaných odo dňa vyhlásenia tohto nariadenia.

Tam, kde prevedenie tohto príkazu sa stretáva s neprekonateľnými prekážkami finančného alebo technického rázu, okresný /štátny policajný/ úrad.

Nedodržanie tohto nariadenia trestajú policajné trestné súdy peňažitým trestom od 10 - 5000 Ks, prípadne zavretím od 12 hodín do 14 dní.

Za ministra:  
Dr. Koso v. r.

**Dokument č. 3:**

Prezídium ministerstva vnútra.

-----  
Číslo 23.886/1939 prez.      Bratislava, dňa 4. decembra 1939.

Zaistenie podľa vládneho nariadenia  
č. 32/1939 Sl. z. postup voči osobám,  
ktoré použijú urážlivých výrokov  
voči ústavným činiteľom.

Dôverné!  
-----

Všetkým pánom okresným náčelníkom,  
pánu policajnému riaditeľovi v Bratislave,  
Žiline a Prešove, pánu prednostovi policajného  
úradu v Nitre, Kežmarku a Michalovciach,  
pánu prednostovi politickej expozitúry vo Vyšnom  
Svidníku.

Pri preskúmvaní návrhov podriadených úradov na zaistenie  
a dopravenie do zašŕtovacieho tábora v Ilave podľa výnosu  
z 2. apríla 1939... bolo zistené, že podriadené úrady prevádz-  
ajú zaistenia, poŕážne podávajú návrhy na zaistenie aj na oso-  
by, ktoré síce pri rôznych okolnostiach /na pr. v hostinci,  
pri debatách, pri rôznych slovných kontroverziách/ použili  
viac menej v prenáhlenosti a podráždenosti urážlivých výrokov  
proti ústavným činiteľom, avšak inak svojou činnosťou ne-  
vzbudzujú ŕiadne podozrenie a nedávajú podkladu k zaisteniu.  
V takýchto prípadoch zaistenie dotýčnej osoby nejaví sa byť  
dosť účelným a potrebným opatrením a okrem toho vznikajú tým  
aj dosť značné výlohy štátnej pokladnici.

Podriadeným úradom dávam preto tieto konkrétnejšie pokyny:

Proti osobám, ktoré sa dopustia urážlivých a hanlivých výro-  
kov proti ústavným činiteľom treba vždy ihneď zaviesť - bez  
újmy súdneho stíhania /zo znamená, že ak sú splnené náleži-  
tosti súdnotrestného stíhania treba podať trestné oznámenie  
aj súdu/ - administratívne trestné pokračovanie podľa čl. 3  
organizačného zákona. Priestupkové pokračovanie treba pre-  
viesť čo v najkratšom čase a ak bude obžalovaný uznaný vin-  
ným, uložte mu vždy primerane prísnu peňažitú pokutu, ktorú  
hneď aj rigorozne vymáhajte. Takýmto spôsobom bude možné do-  
cieliť, aby dotýčné osoby v dôsledku hmotnej újmy budú v bu-  
dúcnosti v rečiach rezervovanejšie a rozvážnejšie.

Zaistenie dotyčných osôb v zaistovacom tábore v Ilave u uvedených prípadov okrem peňažitej pokuty prišlo by do úvahy len vtedy, ak by išlo o urážlivé výroky prenesené zámerne a premyslene a za tým účelom, aby sa šírila nespokojnosť a nedôvera alebo ak by išlo o osoby, ktoré už aj svojou aktívnou činnosťou zaujímajú nepriateľský postoj voči Slovenskému štátu a národu a hatia tým konsolidačný vývoj Slovenského štátu. Ak by v takomto prípade išlo o cudzích štátnych občanov, treba na miesto zaistenia v zaistovacom tábore po vymeraní a vyexekvovaní peňažitej pokuty previesť vyhostenie cudzinca.

Za ministra:  
Dr. Mišík v. r.

Štátny policajný úrad v Nitre

Číslo: 735/prez.1940

Predmet: Mestský úrad v Nitre – složené.

K čís. 944/40 prez. Zo dňa 27. mája 1940

V Nitre dňa 7. júna 1940

Dôverné

Prezídium župného úradu  
v Nitre

Bernard Rolfer, zástupca starostu v Nitre a Korol Sefcsik, člen mestskej rady boli minulého roku zaistení v Ilave.

- 1.) Dôvod zaistenia menovaných bol ten, že vzbudzovali vážnu obavu, že budú prekážkou na poli budovania Slovenského štátu.
- 2.) Na menovaných nebolo podané trestné oznámenie.
- 3.) Menovaní neboli ani odvedení pre trestné činy stíhaní.
- 4.) Menovaní chovajú sa tak, že odvedy nebolo zákonného dôvodu proti nim zakročiť.

Ján Kompiš

**Dokument č. 5:**

Ministerstvo vnútra

- - - - -

Číslo 134.731/IIa-1940

Bratislava, 12. septembra 1940

Náboženské sekty - opatrenia

Vyhláška.

- - - - -

ministerstva vnútra zo dňa 12. septembra 1940 o opatreniach  
proti náboženským sektám.

Na základe odst. 2 §-u 2 zák. čl. 190/1939 Sl. z. zakazujem  
schôdzky na miestach verejných a súkromných, ktorých cieľom  
je prejaviť náboženské cítenie alebo konať náboženské obra-  
dy, keď tieto schôdzky, prejavy a obrady nezodpovedajú nábo-  
ženským predpisom a obyčajom ani jednej recipovanej cirkvi,  
alebo náboženskej spoločnosti štátom uznanej. /§§ 88 a násl.  
Úst. listiny/. Za takéto schôdzky treba pokladať aj schôdzky  
špiritistické.

...

Taktiež zakazujem akúkoľvek činnosť, ktorá podporuje, alebo  
napomáha rozširovaniu a propagáciu týchto siekt, alebo špiri-  
tismu.

Priestupky proti tomuto nariadeniu trestajú policajné  
trestné súdy bez ujmy trestného súdneho stíhania peňažitým  
trestom od 10 do 5.000 Ks., prípadne zavretím od 12 hodín do  
14 dní.

Na stráž.

Minister: Š. Mach v. r.

**Dokument č. 6:**

325/40 prez.

XXX

Predmet: Evidencia maďarských a  
rusínskych bohoslužieb  
na Slovensku. V Nitre dňa 7. apríla 1940  
K číslu 4998/3 b-1940 ÚŠB.Sb.h.

-----  
Prezídium ministerstva vnútra  
Ústredňa štátnej bezpečnosti  
v Bratislave  
-----

...

V rímsko-katolíckych kostoloch v Nitre vykonávané sú maďarské bohoslužby v troch kostoloch a to v kostole kláštornom, františkánskom a misijnom. V týchto troch kostoloch slúžena ja každú nedeľu sv. omša s maďarskými spevami a maďarskou motlitbou, okrem toho je každú nedeľu v kostole kláštornom i maďarská kázeň. Výslovne ku konaniu maďarských bohoslužieb určeného kňaza v Nitre niet a bohoslužby sú vykonávané v maďarskej reči tým kňazom, ktorá maďarskú reč ovláda, podľa poradia, ktoré rozvrhne miestny farár. Maďarského rímsko-katolíckeho kantora v Nitre tiež niet.

Kalvínska cirkev v Nitre má malý počet veriacich, bohoslužby vydržiava len v jazyku maďarskom a to vo svojom vlastnom kostole len každú druhú nedeľu, týchto sa zúčastňuje malý počet veriacich a kostol tento kalvíni prenajali slovenskej evangelickej cirkvi, ktorí v ňom vydržiava svoje slovenské bohoslužby. Kalvínskym farárom v Nitre je Ladislav Šedivý, narodený dňa [REDAKOVANÉ] v [REDAKOVANÉ] \*, Maďarsko, spornej príslušnosti, má podanú žiadosť o priznanie slovenského štátneho občianstva, ženatý, syn Jána a Angely, rodenej Baranay-ovej, bytom Nitre-Zobor, [REDAKOVANÉ] \*.

Menovaný býva v Nitre od januára 1897, je síce smýšľania maďarského, ale inak ako človek po stránke štátnoobčianskej neškodný. Trestaný doposiaľ nebol.

Kantora kalvínska cirkev tiež nemá a aj tieto práce cirkve obstaráva Šedivý sám.

Dľa mienky podpísaného prednostu tunajšieho úradu by pre potreby maďarských r. k. veriacich stačilo úplne, keby sa maďarské bohoslužby konali každú nedeľu len v jednom kostole.

Policajný radca

Prednosta štátneho policajného úradu

\* Údaje boli anonymizované autormi.

ZDROJ: Štátny archív v Nitre, fond Štátny policajný úrad, kr. 4.



Z á p i s n i c a,

napísaná dňa 15. septembra 1942 o 11. hodine v kancelárii  
Ústrednej štátnej bezpečnosti v Bratislave, za prítomnosti  
podpísaných.

Vypočúvaný je:

L a d i s l a v Š e d i v ý

Narodený dňa [REDAKOVANÉ] v [REDAKOVANÉ] \* prísluš-  
ný do Nitry, ženatý, /rozvedený/ národnosti maďarskej, údajne  
doteraz netrestaný, vojakom bol, zamestnaním kalvínsky farár  
v Nitre, bytom v Nitre, na Zobori, Martinská ul. č. 9.  
Menovaný je oboznámený s predmetom vypočúvania a zákonite  
upozornený, aby vypovedal čistú pravdu. Na jemu kladené otáz-  
ky vypovedá nasledovne.

... v roku 1897 v mesiaci januári som prišiel do Nitry, kde  
pobývam ako farár na kalvínskom farskom úrade až do teraz.

...  
Od roku 1938 do konca roku 1941, vykrstil som asi 70 židov  
v tomto mojom obvode. Za prekrstienie je dávka od krstu Ks 20  
a za zaknihovanie je dávka Ks 20, t. j. spolu Ks 40 za jednu  
osobu. Nakoľko naša cirkevná náboženská obec je dosť chudob-  
ná, z dôvodu toho som pri každom krste mimo poplatkov riad-  
nych, každému židovi povedal, že naša cirkev je chudobná a že  
ak chce, môže dobrovoľne nejakým obnosom prispieť, na reno-  
váciu a vnútorné zariadenie kostola. Od tých 70 prekrstiených  
židov, som obdržal asi Ks 9000, ktoré som odovzdal cirkevné-  
mu kurátorovi, nakoľko tento obnos bol daný darom na cirkevné  
účele.

Hromadné prekrstovanie židov bolo v mesiaci marci t. r. ja ako  
kalvínsky kňaz v Nitre, som od môjho nadriadeného cirkevného  
úradu, nedostal žiadne nariadenie ohľadne prekrstovania ži-  
dov. Taktiež som sa obrátil na okresného náčelníka Fabiána  
v Nitre a na okr. komisára Dr. Andela. Ktorých som sa spýtal,  
že či môžem všetkých tých židov pokrstiť na kalvínsku vieru,  
ktorí mne prinesú písomné prehlásenie Okresného úradu v Nit-  
re, že vystúpili zo židovskej cirkve. Okresný náčelník ako  
aj komisár mne na toto povedali, že podľa našich kalvínskych  
cirkevných predpisov, môžem každého takéhoto žida pokrstiť.  
Ako som už spomenul, hromadné prekrstovanie židov som pre-  
viedol v mesiaci marci t. r. a to v počte asi 217 osôb /židov  
v celom mojom cirkevnom obvode. Pripomínam, že z Bratislavy  
som vykrsťil asi 50 židov a to preto, lebo v tom čase bra-  
tislavský kalvínsky kňaz bol na liečení tuberkulosi v Tat-  
rách, ktorý mňa poveril, že aby som ho zastupoval v jeho ne-

prítomnosti. Krsty som prevádzal v mojom celom obvode, tam kde nášho kostola neni, v súkromných bytoch židov, ktorých som krstil a tam kde kostol je, v kostole. Poznamenávam, že o prekrstených židoch v počte asi 217 dom podal o veci úradnú správu Dr. Kompišovi na Štátnom policajnom úrade v Nitre a Dr. Kompiš vyslal na moju faru dvoch úradníkov, ktorí prekontrolovali podľa menoslova prekrstených židov a zrovnali dľa matričných záznamov. Na mená prekrstených židov a na mená obcí, z ktorých židia pochádzali, sa nepamätám, ale ako som už spomenul, Dr. Kompiš má moju úradnú správu a taktiež aj menoslov týchto židov. Mimo toho bola mu odovzdaná, radcovi Dr. Kompišovi, potvrdenka na sumu 50.000, ktorú sumu som odovzdal cirkevnému kurátorovi Ludovítovi Acsaymu a za tento obnos Acsay zakúpil opravujem nič nezakúpil ale uložil tieto do banky.

Za prekrstienie 217 židov som obdržal celkove asi Ks 70.000 včetine Ks 9000 aj s predchádzajúcimi. Veľa prekstených židov bolo takých, ktorí nemali peniaze a týchto som prekrstil úplne zadarmo. Ako som už uviedol Ks 50.000 som odovzdal Acsaymu a ostalo mi Ks 20.000. Z týchto peňazí som zakúpil v Bratislave u firmy Verner zvona do kostola a zbývajúcich Ks 9000 som minul na cirkevné účele.

Ku príkladu, najväčší obnos za prekstenie židov som dostal do jednej 6 člennej rodiny Ks 1200.

Ja som si vôbec to neuvedomoval, že by som bol hromadným prekšťovaním židov vzbudil verejné pohoršenie v Nitre, už len s toho dôvodu nie, nakoľko aj u rímsko katolíckeho úradu boli židia prekrstení.

Viac nemám čo dodať do zápisnice.

Zapisnica po prečítaní schválená a podpísaná.

Vypočúvajúci:

Zapisovateľ:

Vypočúvaný:

Štefan Toller v. r. Peter Strcula v. r. Ladislav Šedivý v. r.

\* Informácie o dátume a mieste narodenia Ladislava Šedivého boli anonymizované autormi.  
ZDROJ: Archív Múzea a pamätníka Yad Vashem, Izrael.

**Dokument č. 7:**

HLINKOVA SLOVENSKÁ LUDOVÁ STRANA  
Župný sekretariát v Nitre, ulica Hlinkova č. d. 2

Číslo 290/42-P

V Nitre dňa 9. februára 1942

Všetkým pánom prednostom úradov, riaditeľom škôl, súkromných o štátnych podnikov.

Češ i zásluhy strany v minulosti a prítomnosti donucujú ma, aby som týmto dôverným listom upozornil, že

1. / mnohí páni úradníci nie sú v Strane,
2. / veľmi mnohí z tých čo sú v Strane nekonajú svoje povinnosti.

Boli rozličné slávnosti, otvorenie vianočného stromčeka, debatné večierky, atď., a okrem p. prednostov, len málo úradníkov bolo na týchto slávnostiach.

Úctive Vás menom župnej organizácie prosím, aby ste ráčili p. úradníkov na tieto skutočnosti upozorniť.

12. februára o 20 hod. bude v Nitre v Kat. kultúrnom dome valné shromaždenie Strany. Úctive na toto shromaždenie povolaвам členov Strany Vášho úradu. Neúčasť bude sa trestať podľa disciplinárneho poriadku Strany.

Úctive by som prosil, aby ste ráčili každú pozvánku na stranické podujatia i v internom obežníku dať členom Strany na vedomie, aby v prípade použitia trestných sankcií nemohol sa člen vyhovoriť, že nebol pozvaný i touto cestou.

V úcte a oddanosti:

Na stráž!

Župný tajomník

**Dokument č. 8:**

Župný úrad v Nitre

Číslo: 23.023/IV - 1941. V Nite, dňa 2. augusta 1941.

Zákaz trampovania v Nitrianskej župe.

Vyhláška.

Na základe právomoci dľa §-u 2 odsek 1,3 zák. číslo 190/1939  
Sl. zák. s výhradou dodatočného schválenia ministerstvom  
vnútra

z a k a z u j e m

trampovanie na uliciach, lesoch, ako aj na iných verejných  
a súkromných komunikáciách v obvode župy Nitrianskej.  
Tento zákaz vzťahuje sa na každé trampovanie vôbec a najmä na  
potulovanie sa mládeže v nedeľu a vo sviatok po cestách a le-  
soch v nedostatočnom, alebo neestetickom oblečení, ktoré budí  
verejné pohoršenie a porušuje verejnú mravnosť.  
Porušenie tohto zákazu budú stíhať okresné a štátne policajné  
úrady peňažitými trestami od 10 - 5.000 ks., prípadne zavre-  
tím od 12 hodín do 14 dní.

Na stráž.

Haššík v. r.

## Dokument č. 9:

Bratislava 20. júl 1943

Hlavné veliteľstvo HG oznámilo Min. vnútra, že v nedeľu popoludní jak mládež tak aj starší takmer vo všetkých obciach Slovenska, ale hlavne v obciach nitrianskeho okresu, vysedávajú v krčmách, kde sa hrajú v karty, pijú a robia zbytočne klebety, nevšímajúc si prednášok a nástupov, ktoré sú po obciach práve v nedeľu popoludní usporiadané. Následkom tohto mládež sa vraj znemravňuje, starší oddávajú sa pijatyke, kartárstvu a krčmy sú teplým brlohom šuškanej propagandy.

HVHG navrhuje, aby v nedeľu a vo sviatky zatvorené boli všetky hostince a krčmy a aby toto opatrenie bolo bezpečnostnými orgánmi prísne kontrolované. Súčasne navrhuje, aby hostinskí a krčmári boli keď sa zistí, že títo podávajú liehové nápoje aj nedospelým a dovoľujú sa hrať v karty.

V dôsledku toho žiadam o preverenie horeuvedeného a o oznámenie, či údaje HVHG zodpovedajú skutočnosti.

....

Hlavný veliteľ žandárstva

## Otázky a úlohy:

Prečítajte si dobové dokumenty a pokúste sa odpovedať na otázky:

1. Pokúste sa zistiť, prečo boli ministerstvom zakázané vyprážané jedlá a prečo sa mohol podávať obmedzený počet jedál z bravčového mäsa?
2. Zistite, prečo bolo zakázané podávať jedlá z bravčového mäsa v stredu a piatok?
3. Prečo vládna moc trvala na zadovážení rádií do krčiem a reštaurácií? Ktoré stanice mohli ľudia v danom čase počúvať a prečo? Zistite, aké rozhlasové stanice boli v danom čase ilegálne a prečo?
4. Kedy vznikol a na čo slúžil zaistovací tábor v Ilave? Zistite, ktoré známe osobnosti boli v tomto tábore väznené a aký bol dôvod ich zaistenia? Poznáte prípady z iných období, keď boli občania takýmto spôsobom perzekvovaní?
5. Akým spôsobom chcel režim zabrániť kritike zo strany občanov republiky?
6. Čo to je trampovanie? O aký životný štýl ide? Pokúste sa zistiť, z akého dôvodu bolo zakazované trampovanie v období 1939 – 1945?
7. Čomu sa mala venovať mládež v nedeľu, aké podujatia pre nich HSLS a jej organizácie pripravili? Pokúste sa vysvetliť, prečo asi o tieto akcie nemala mládež očakávaný záujem?
8. Pokúste sa vysvetliť, aké problémy mala HSLS so svojim členstvom? Aký dôvod mohli mať členovia strany na takéto konanie?
9. Vyhľadajte si na stránke Ústavu pamäti národa (<https://www.upn.gov.sk/>) znenie ústavy z júla 1939. Prečítajte si patričné paragrafy ústavy z roku 1939, ktoré sa týkajú cirkví. Ako boli v ústave definované možnosti plnenia náboženských povinností? Prečítajte si dokument č. 8. Čím boli náboženské povinnosti obmedzené a ako to vládna moc zdôvodnila? Pokúste sa zistiť, ktoré náboženstvá boli štátom recipované? Ako by ste na základe vašich doterajších poznatkov charakterizovali možnosti náboženskej slobody v období druhej svetovej vojny na Slovensku. Došlo k nejakej zásadnej zmene v tejto oblasti v porovnaní s predchádzajúcim obdobím medzivojnového Československa?
10. Aké informácie si štát zhromažďoval o bohoslužbách v iných jazykoch ako štátnom? Pokúste sa vysvetliť, prečo predstaviteľov štátu tieto informácie zaujímali? Čo chcel štát vedieť o duchovných, ktorí patrili do niektorej z recipovaných cirkví na Slovensku? Na čo štátu tieto informácie mohli slúžiť?

